

NEOKONZERVATIVNE PRIJETNJE SEKSUALNIM I REPRODUKTIVNIM PRAVIMA U EUROPSKOJ UNIJI

Amir Hodžić i
Nataša Bijelić

SAŽETAK:

Tema su ovog izvještaja neokonzervativne grupacije i njihova politička agenda suprotstavljanja zakonima i politikama vezanim uz seksualna i reproduktivna prava u Europskoj uniji. Posljednjih nekoliko godina svjedočimo pojavi novih, naizgled „grassroots“ pokreta u državama članicama, a koji, često se oslanjajući na religiozna uvjerenja, mobiliziraju građanstvo na aktivno sudjelovanje u politici oko ultrakonzervativnih agenda vezanih uz pitanja obitelji, rodne ravnopravnosti, seksualnosti i reproduktivnog zdravlja.

Neokonzervativna politička agenda uspostavlja se kao borba za obranu i zaštitu „ugroženih“ vrijednosnih kategorija „života, obitelji i religijske slobode“. Jedan od njihovih široko korištenih argumenata jest pseudoznanstveni pojam „rodne ideologije“ koji se koristi kao politički alat za zaustavljanje daljnjeg razvoja i ostvarivanja prava na seksualne i reproduktivne izbore.

Ti su pokreti u osnovi političke inicijative koje, manipulirajući religijskim diskursom, sve više koriste javne i političke prostore i instrumente za ostvarivanje svojih ciljeva. Strategije neokonzervativnih grupa preobrazile su se iz tihih molitvi u pokušaje postavljanja pitanja seksualnih i reproduktivnih izbora u prvi plan javnih i političkih debata. Jedna od novih značajki njihovog djelovanja jest vješto manipuliranje konceptom i praksom aktivnog građanskog sudjelovanja u javnom i političkom životu kroz kanale građanskih inicijativa, online medija, peticijskih platformi i društvenih mreža. Ova naizgled „grassroots“ organiziranja i mobilizacije koje taktički koriste organiziranu snagu religijskih hijerarhija te se često fokusiraju na populaciju mladih, funkcioniraju kao način stvaranja pritiska odozdo.

Povezanost između neokonzervativnih grupa u Europi i njihovih istomišljenika u Sjedinjenim Američkim Državama vidljiva je u njihovoj zajedničkoj političkoj agendi, uz „mentorsku“ poziciju američkih aktera u odnosu na prijenos iskustava i strategija djelovanja, dok su njihove financijske poveznice često skrivene.

Kao glavne značajke neokonzervativnih grupacija i njihovih djelovanja ističu se dobra organiziranost i umreženost, sve veća profesionaliziranost, ali i česta financijska netransparentnost. Uz to, neokonzervativna organiziranja karakteriziraju i nejasne granice između svjetovnih aktera (građanskih inicijativa,

organizacija civilnog društva i političkih stranaka) i religijskih hijerarhija. Značajan utjecaj koji su počeli ostvarivati nerazmjern je njihovim stvarnim (malo)brojčanim snagama te je rezultat vješte upotrebe suvremenih komunikacijskih i informatičkih tehnologija, kao i građanskih i političkih instrumenta, uz veliko korištenje tehnika manipulacija i dezinformiranja.

Njihovi direktni politički utjecaji analiziraju se kroz primjere organiziranih akcija zagovaranja protiv usvajanja izvještaja Estrela, Lunacek i Zuber u Europskom parlamentu te na primjeru Europske građanske inicijative pod nazivom „One of Us“. Izvjesno je da neokonzervativni akteri ostvaruju veći utjecaj nego što realno iznosi njihova brojčana snaga te da se naposljetku radi o maloj, marginalnoj, ali vrlo dobro organiziranoj i financiranoj grupi zagovarača jedne fundamentalističke religijsko-političke agende. Također, očito je da je konačni cilj neokonzervativnih nastojanja stjecanje političke moći i uključivanje katoličkih religijskih vrijednosti u javne politike i zakonodavstvo, što je zapravo napad na demokratski koncept sekularne države.

Na kraju izvještaja navode se smjernice za buduća zagovaranja i strateška suprotstavljanja, a kako bi se ograničio utjecaj neokonzervativnih interesnih grupa u području seksualnih i reproduktivnih prava u Europskoj uniji. Smjernice su grupirane u tri područja: Praćenje, informiranje i dokumentiranje; Ponovno preuzimanje vrijednosti i pojmova pri zagovaranju te Umrežavanje i stvaranje savezništava.

Ovaj izvještaj dio je projekta **#IntheNameofLove** koji provode **Zagreb Pride** i **CESI**. Projekt se provodi uz financijsku podršku **Open Society Foundations**.

CESI, 2014.

I UVOD

Kao dvije početne točke ovog izvještaja, a koje oslikavaju i određuju njegov opseg i sadržaj, postavljamo dva teksta koja su nastala u međusobnom vremenskom razmaku od deset godina. Prvi je izvještaj naslovljen „Preserving Power and Privilege: The Vatican’s Agenda in the European Union“ i objavljen je 2003. godine u izdanju organizacije Catholics for a Free Choice, sadašnje Catholics For Choice. Drugi dokument, „Potpora 80 organizacija za ljudska prava ustavotvornom referendumu u Hrvatskoj“, upućen je 26. studenog 2013. godine hrvatskim zastupnicima i zastupnicama u Europskom parlamentu od strane organizacije European Dignity Watch.

Nagovještaj naveden u predgovoru prvog teksta, da su „bez sumnje, Europa i Europska unija sljedeći ciljevi zagovarača iz Vatikana i njihovih konzervativnih katoličkih saveznika u borbi protiv politika planiranja obitelji“ (Catholics for a Free Choice, 2003), ostvaruje se danas, desetak godina kasnije, u novim, naizgled *grassroots* pokretima u državama Europske unije (EU) koji, često se oslanjajući na religiozna uvjerenja, mobiliziraju građanstvo na aktivno sudjelovanje u politici oko ultrakonzervativnih agenda vezanih uz pitanja obitelji, rodne ravnopravnosti, seksualnosti i reproduktivnog zdravlja. U uvodu izvještaja iz 2003. godine ističe se kako je glavni element prijetnje stavovima institucionalne crkve o tim pitanjima europski konsenzus o seksualnim i reproduktivnim pravima (SRP), potvrđen i vodećom ulogom EU prilikom definiranja SRP kao individualnih ljudskih prava tijekom ključnih konferencija Ujedinjenih Naroda održanih 1994. godine u Kairu (Međunarodna konferencija o stanovištvu i razvoju) i 1995. godine u Pekingu (Četvrta svjetska konferencija o ženama). Budući da su sve europske države usvojile načela i planove djelovanja tih konferencija, Vatikan počinje s poduzimanjem novih koraka kojima bi ponovno dokazao i ozakonio svoj narušeni socijalni i kulturni autoritet.

Drugi tekst, koji je objavljen deset godina kasnije, upućuje na neke diskurse i strategije djelovanja koje koristi nova generacija europskih organizacija i inicijativa koje se protive ostvarenju SRP-a, a čije poveznice s Vatikanom i nacionalnim crkvenim institucijama zahtijevaju pomno ispitivanje. Referendum o kojem je u ovom dopisu riječ predstavlja primjer lokalne neokonzervativne inicijative nazvane „U ime obitelji“, koja je upotrebom demokratskog alata građanskog referenduma uspjela u Ustav Republike Hrvatske uključiti diskriminatornu odrednicu braka. Također, činjenica da je dokument poslan iz ureda udaljenog 500 metara od Europskog parlamenta te od strane organizacije koja u svojem logotipu ističe riječi informiranje, zagovaranje i umrežavanje, upućuje i na značajke strateškog pozicioniranja, načina djelovanja i utjecanja neokonzervativnih grupacija¹. Uz to, korišteni vokabular u tekstu informativan je u odnosu na diskurse njihovih argumentacija i djelovanja te tako saznajemo da se osamdeset potpisanih organizacija određuje „za ljudska prava“, zagovara „prirodnost“ heteroseksualnog braka i obitelji, dezinformira da „sadržaj referenduma ima čvrsto uporište u međunarodnom pravu“ te čestita hrvatskim građanima na „javnom angažmanu i aktivnom sudjelovanju u demokraciji“.

Navedeni hrvatski slučaj samo je jedan od desetak europskih primjera koji se u posljednjih nekoliko godina pojavljuju kao ideološki povezane, lokalne manifestacije transnacionalne mobilizacije protiv SRP-a. Budući da svaka država članica EU usvaja i provodi vlastitu legislativu vezanu uz pitanja SRP-a, ciljevi i strategije neokonzervativnih grupa razlikuju se s obzirom na nacionalne agende, pa su tako njihova djelovanja usmjerena protiv brač-

¹ European Dignity Watch javno je podržao i troje hrvatskih zastupnica i zastupnika izabranih 2014. godine u sastav novog Europskog parlamenta.

ne jednakosti (Slovenija, Francuska, Hrvatska, Slovačka), protiv dostupnosti abortusa (Španjolska, Litva) te protiv školskih edukacijskih programa o seksualnosti i rodnoj ravnopravnosti (Hrvatska, Njemačka, Francuska, Italija, Španjolska, Poljska, Litva). No njihovu zajedničku poveznicu označava više ili manje vidljiva prisutnost Katoličke crkve, kako na ideološkom, tako i na operativnom, političkom planu mobilizacije i financiranja.

Neokonzervativne grupacije istovremeno putem *online* platformi i društvenih mreža koordiniraju i provode inicijative protiv politika koje zagovaraju ostvarivanje SRP-a na razini EU, pa su tako organizirale snažne kampanje protiv usvajanja nekoliko izvještaja koji promiču rodnu ravnopravnost i SRP (Estrela, Lunacek, Zuber) te pokrenuli Europsku građansku inicijativu pod imenom „One of Us“ kojom se nastojala zabraniti pravna i politička pomoć EU, financiranje programa i politika zaštite reproduktivnog zdravlja te dostupnost abortusa u zemljama u razvoju.

U naslovu ovog teksta koristimo termin „neokonzervativne prijetnje“ za svraćanje pozornosti na one političke agende koje se protive ostvarenju SRP-a, a koje provodi široki spektar društvenih aktera, uključujući religijske institucije, organizacije civilnog društva, građanske inicijative i političke stranke. Makar se uz ove grupe često vežu i pojmovi „religijske desnice“ i „religijskog konzervatizma“, želimo istaknuti političku značajku ovih pokreta koji, manipulirajući religijskim diskursom, sve više koriste javne i političke prostore i instrumente za ostvarivanje svojih ciljeva. Također, u svojim pokušajima nametanja samo jedne „Istine“ pluralitetu suvremenog svijeta, ove neokonzervativne agende dijele i zajedničke značajke s fundamentalističkim pokretima. Svjesne smo da se termin „neokonzervativizam“ u kontekstu povijesti političkih pokreta koristi za opisivanje specifičnih ideoloških platformi, većinom djelatnih u Sjedinjenim Američkim Državama i u Ujedinjenom Kraljevstvu. U ovom tekstu „neokonzervativizam“ upotrebljavamo u smislu obnavljanja tradicionalnih, desnih političkih opcija koje fokusirano zagovaraju fundamentalističku katoličku agendu osporavanja SRP-a, a uz pomoć suvremenih političkih i tehnoloških alata.

U ovom radu bavimo se neokonzervativnim grupacijama i njihovom političkom agendom suprotstavljanja zakonima i politikama vezanim uz SRP u EU kroz mapiranje i analiziranje glavnih aktera, njihovih ideologija i vrijednosti te političkih strategija, djelovanja i utjecanja. Nakon uvodnog dijela razmatramo tri osnovne ideološke kategorije koje motiviraju neokonzervativna djelovanja: obitelj, život i religijsku slobodu. U središnjem dijelu predstavljamo ključne osobe, organizacije, *online* platforme i inicijative te analiziramo njihova djelovanja i strategije zagovaranja u javnim i političkim prostorima, kao i njihova umrežavanja kroz poveznice sa političkim strankama i religijskim institucijama, ali i kroz poveznice sa saveznicima u Sjedinjenim Američkim Državama. Također, dajemo i pregled njihovih utjecanja kroz primjere organiziranih inicijativa i akcija zagovaranja. Na kraju izvještaja, uz zaključne napomene navodimo i smjernice za strateška suprotstavljanja i buduća zagovaranja kojima bi se ograničio utjecaj neokonzervativnih interesnih grupa u području SRP-a u EU.

Ovaj izvještaj rezultat je rada tima Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje-CESI, i nastao je u sklopu projekta „#InTheNameOfLove“, koji se provodio u suradnji s Udruženjem Zagreb Pride, uz financijsku potporu Open Society Foundations. Predstavljani nalazi proizašli su iz analize postojećih relevantnih dokumenata, medijskih napisa te podataka prikupljenih od konzultiranih dionika u periodu od ožujka do srpnja 2014. godine. Metode prikupljanja podataka uključivale su individualne polustrukturirane intervjuve provedene uz pomoć programa Skype te pismene priloge i očitovanja. Popis konzultiranih dionika nalazi se na kraju izvještaja.

I IDEOLOGIJA

U ovom dijelu rada razmatramo ideologiju koja predstavlja motivacijsku snagu neokonzervativne agende opstruiranja međunarodnog priznanja SRP-a i postignuća na područjima rodne ravnopravnosti i antidiskriminacijske legislative. Svoju ideološku argumentaciju neokonzervativni akteri uobličavaju kroz redefiniranje takozvanih „tradicionalnih/moralnih/obiteljskih vrijednosti“ kao ugroženih procesima liberalizacije, sekularizacije, i moralne dekadencije, a za što kao glavne krivce imenuju feministkinje i „međunarodni pederski lobi“ te elitne, vladajuće političke klase, koje feminističke i homoseksualne zahtjeve pretvaraju u javne politike i zakone (International Parents Forum, 2013.). U odnosu na ovako formulirano društveno-političko okruženje, neokonzervativna politička agenda uspostavlja se kao borba za obranu i zaštitu ugroženih vrijednosnih kategorija „života“ (od začeca do prirodne smrti), „obitelji“ (isključivo heteroseksualne, s muškarcem/ocem kao glavnim članom) te „religijske slobode“ (uključujući pravo na prigovor savjesti) (Datta, 2013.).

Ovako postavljena ideološka određenja ključnih vrijednosti u potpunom su suglasju sa naukom Katoličke crkve o istim pitanjima. Vjetar u leđa aktiviranju javnih i političkih djelovanja za „spašavanje“ obitelji, života i religijskih sloboda omogućen je još prije desetak godina dvama tekstovima tadašnjeg kardinala, a kasnijeg poglavara Katoličke crkve, Josepha Ratzingera. U njima se definira, usmjerava i zahtijeva aktivno sudjelovanje katoličkih vjernika i vjernica (uključujući političare i političarke) u javnom i političkom životu te njihovo beskompromisno zalaganje za crkvena učenja o pitanjima vezanim uz obitelj i SRP (Ratzinger, 2002; Ratzinger, 2003.).

U katoličkoj ideološkoj hijerarhiji kategorija „života“ zauzima centralno mjesto, a pravo na „život od začeca do prirodne smrti“ intenzivno se koristi kao argumentacija pri zagovaranju protiv dostupnosti pobačaja i/ili eutanazije. U daljnjoj razradi ovog sustava vjerovanja govori se o tome kako se život prenosi kroz brak muškarca i žene, koji čini osnovu „prirodne“ heteroseksualne obitelji na čelu s ocem, a koja je pak ključno mjesto odgoja i socijalizacije djece u skladu s „obiteljskim vrijednostima“. Termin braka, u okviru uvjerenja o „prirodnosti“ heteroseksualne obitelji, isključivo se vezuje uz raznospolne, „komplementarne“ parove, dok se svi ostali oblici ljudskih zajednica smatraju manje vrijednima te se marginaliziraju i diskriminiraju, kako na široj društvenoj razini, tako i na području legislative.

Jedan od naširoko korištenih strateških argumenata za izazivanje osjećaja ugroženosti, straha, a konačno i mržnje prema svemu što se percipira kao „napad“ na „prirodnu“ heteroseksualnu obitelj jest pseudoznanstveni izum pojma „rodne ideologije“. Taj je koncept stvorila Katolička crkva još prije dvadesetak godina kao analitički i politički alat za zaustavljanje daljnjeg razvoja i ostvarivanja prava na seksualne i reproduktivne izbore, a nakon međunarodnog priznanja SRP-a na konferencijama Ujedinjenih naroda u Kairu 1994. godine i u Pekingu godinu dana kasnije (Paternotte, 2014.). Pojmom „rodne ideologije“ njeni tvorcii označavaju postignuća feminističkih, LGBTI i ljudsko-pravaških pokreta, kao i korpus akademskog znanja koji dekonstruira, uglavnom biološki utemeljene pretpostavke o kategorijama spola, roda i seksualnosti. Kako se dalje objašnjava, „rodna ideologija“ negirajući spolnu i rodnu binarnost i komplementarnost ugrožava „prirodnu“ heteroseksualnu obitelj, pa i cjelokupno čovječanstvo te je pustila korijenje i u međunarodnim institucijama (naročito u Ujedinjenim narodima i u EU) i uvelike utječe na donošenje javnih politika i zakona u odnosu na spol, rod, seksualnost, obitelj i reprodukciju.

Ovaj strateški pokušaj Katoličke crkve da nanovo uobliči kulturalne i političke debate oko navedenih pitanja tek je u nekoliko posljednjih godina zaživio u javnom i političkom diskursu u Europi, pojavljujući se paralelno s neokonzervativnim organiziranjima i mobilizacijama². Također, primjetna je i manipulativna sposobnost ovog koncepta da prikrije svoju pravu narav religijskog političkog oruđa te da se nametne kao društveno validan pojam, čime bi se preoblikovao javni i politički diskurs³. „Rodna ideologija“ operacionalizirana je kao lukav plan kojim se kristaliziraju mnogi „strahovi“ uzrokovani prihvaćanjem istospolnih i transrodnih obitelji i praksi, uvođenjem sveobuhvatne školske seksualne edukacije te promocijom načela rodne ravnopravnosti, a što se interpretira diskursima nametnute ravnopravnosti i denaturalizacije. „Rodna ideologija“ ne zahtjeva dodatna objašnjenja jer u osnovi funkcionira kao prijatna: „Rodna ideologija vreba na vašu djecu!“, ali u posljednje vrijeme koncept „rodne ideologije“ doživljava kritike i iz teoloških krugova, a upućuje se i na ispraznost, selektivnost i neznanstvenost logike argumentiranja, kao i na nedostatno objašnjenje i manipuliranje pojmovima koje koriste Katolička crkva i njeni saveznici (Marschütz, 2014.).

Temeljni koncept kojim se legitimira diskriminacija i netolerancija prema svemu drugome i drugačijemu, tj. prema onome što iskače iz krutih okvira ovako postavljenih definicija života i obitelji, jest onaj „religijske slobode“. Taj koncept označava pravo mišljenja, izražavanja, i djelovanja na temelju religijskih uvjerenja, čime je obuhvaćeno i „slijeđenje kršćanske savjesti, čak i u profesionalnom životu, bez straha od kazne ili otkaza“ (Kiska, 2011.). „Religijske slobode“, isto kao i kategorije „života“ i „obitelji“, smatraju se ugroženima zbog razvoja antidiskriminacijskog zakonodavstva (naročito legislativa vezanih uz govor mržnje) te zbog provedbi programa školske seksualne edukacije, a čija „opasnost“ leži u oduzimanju prava roditelja da djecu o pitanjima seksualnosti podučavaju u skladu sa vlastitim religijskim vrijednostima. Također, koncept „religijske slobode“ često se zloupotrebljava u slučajevima prigovora savjesti, i to u područjima pružanja medicinske usluge prekida trudnoće, osiguravanja dostupnosti kontracepcijskih sredstava te registriranja istospolnih brakova/partnerstva⁴. U takvim se slučajevima „religijska sloboda“ predstavlja kao apsolutna te se pretpostavlja da zamjenjuje sve druge društvene ili pravne norme.

Organizacija koja se bavi „svjetskim fenomenom netolerancije prema kršćanima usmjeravajući pažnju prema suptilnijim oblicima koji se događaju u Europi“ jest austrijski Dokumentacijski centar za netoleranciju i diskriminaciju prema kršćanima (Observatory on Intolerance and Discrimination against Christians). Njihov⁵ izvještaj o netoleranciji prema kršćanima u Europi za 2013. godinu kombinira navođenje slučajeva oskrnjavanja crkava i groblja sa slučajevima ograničavanja

² Za analizu promjena argumentacijskog diskursa Katoličke crkve i njoj bliskih građanskih inicijativa u nedavnim javnim debatama oko Obiteljskog zakona u Sloveniji i oko programa školske seksualne edukacije u Hrvatskoj vidi Kuhar (2014.).

³ Nedavne javne izjave predstavnika državnog tijela te predstavnice akademske zajednice oslikavaju kako se to događa i u Republici Hrvatskoj. Ministar znanosti, obrazovanja i sporta ovako objašnjava zašto se o pitanju seksualne edukacije konzultirao sa vodstvom Katoličke crkve: „Crkva podržava da djeca uče o tim temama, ali im, primjerice, nije prihvatljivo da se nameće rodna ideologija“ (Cvrtila, 2014.). Profesorica Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu pak ovako komentira procjenu visoke potpore predsjednice jedne nove političke stranke: „... ima vrlo izraženu rodnu ideologiju koja privlači brojne urbane i obrazovane žene, ali privlači i razne manjinske skupine u društvu“ (Špoljar, 2014.).

⁴ Europski sud za ljudska prava odbio je 2013. godine žalbu britanske sudske registratorice koja je bila otpuštena jer nije obavljala svoje dužnosti prilikom registracije istospolnih partnerstva. Lillian Ladele žalila se po osnovi diskriminacije zbog svojih „kršćanskih uvjerenja o braku“ (The Christian Institute, 2013.).

⁵ Kako napominje par konzultiranih osoba, u radu ove organizacije sudjeluje samo jedna ili dvije osobe.

priziva savjesti i slobode govora te sa slučajevima ograničavanja roditeljskih prava na području školske seksualne edukacije (Kugler, 2014.). Taj i slični izvještaji služe kao podloga za ideološke argumentacije koje uspoređuju minorne incidente u Europi sa primjerima stvarnog nasilja prema kršćanskim zajednicama u nekim državama Bliskog istoka i Afrike⁶ te poentiraju poveznicama s percipiranim europskim slučajevima diskriminacije, u koje ubrajaju ograničavanje prigovora savjesti, antidiskriminatornu legislativu, i/ili školske programe seksualne edukacije. Dovodeći tako u vezu stvarno nasilje i marginalne slučajeve, izvjesno je da ova opasna retorika znatno proširuje granice koncepta „religijske slobode“.

⁶ Ovu argumentaciju koristio je 2013. godine bivši talijanski parlamentarni zastupnik Luca Volontè u svom izvještaju Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe pod nazivom „Nasilje prema religijskim zajednicama“, a sa ciljem zagovaranja posebnih prava za kršćane i ustvari nametanja katoličke vjere u ime „religijske slobode“. Taj je pokušaj zaustavljen donošenjem rezolucije pod nazivom „Očuvanje ljudskih prava u odnosu na religiju i vjerovanja i zaštitu religijskih zajednica od nasilja“.

I STRATEGIJE DJELOVANJA

Prilikom izrade ovog izvještaja prihvatile smo sugestiju međunarodnih aktivistkinja i aktivista za ženska prava koja upućuje da je jačanje religijskih fundamentalizama potrebno analizirati ne samo kao protuudar na izboreno globalno priznanje i afirmaciju ženskih i seksualnih i reproduktivnih prava u posljednja dva desetljeća, već i kao proaktivnu snagu s vlastitom dinamikom i političkom vizijom rekreiranja društvenog poretka (Balchin, 2011). Također, ne smijemo zaboraviti ni da je Katolička crkva institucija stara dvije tisuće godina te da se njezina „strateška planiranja“ usmjeravaju na periode od nekoliko desetljeća. Proaktivnost fundamentalističke agende Katoličke crkve i njenih sekularnih, „građanskih“ saveznika prema javnim politikama vezanim uz SRP posljednjih nekoliko godina u EU očituje se u intenzivnoj i inovativnoj (zlo)upotrebi suvremenih društvenih i političkih pokreta i instrumenta. Svoje zahtjeve često formuliraju u obliku građanskih peticija i/ili „predizbornih zavjeta“ te ih uključuju u postojeće mreže i strukture moći, kao što su *online* mediji i političke stranke.

Strategije neokonzervativnih grupa, uključujući i Vatikan, preobrazile su se iz tihih molitvi u pokušaje postavljanja pitanja seksualnih i reproduktivnih izbora u prvi plan javnih i političkih debata. Jedna od novih značajki njihovog djelovanja jest vješto manipuliranje konceptom i praksom aktivnog građanskog sudjelovanja u javnom i političkom životu kroz kanale građanskih inicijativa, *online* medija, peticijskih platformi i društvenih mreža. Ta naizgled *grassroots* organiziranja i mobilizacije koje taktički koriste organiziranu snagu religijskih hijerarhija te se često fokusiraju na populaciju mladih, funkcioniraju kao način stvaranja pritiska odozdo. Javni prostor koji je najčešće na udaru neokonzervativnih pokreta jest obrazovni sistem sa svojim potencijalom normaliziranja vrijednosti za nadolazeće generacije. Njihova često korištena strategija utjecanja na obrazovne politike jest preoblikovanje i maskiranje fundamentalističkih vizija u *grassroots* zahtjeve putem platforme roditeljskih udruženja te kroz zloupotrebu koncepta dječjih i roditeljskih prava.

Osim prodiranja u javne prostore, i u političkim se arenama, više nego ikada dosad stvara pritisak u smjeru ograničavanja SRP-a. Prema mišljenjima nekolicine konzultiranih osoba, pozornost na određena pitanja prvenstveno se počinje svraćati preko mreže *twitter*, potom se ideje uobličavaju kroz tekstove na ultrakonzervativnim katoličkim *blogovima*, da bi ih naposljetku organizacije poput European Dignity Watcha formulirale u političke zahtjeve, kao što je bio slučaj s organiziranim pritiscima za odbacivanjem izvještaja Estrela, Lunacek i Zuber, provedenim intenzivnim *online* zagovaranjem i peticijama. Njihovo korištenje *online* društvenih mreža evoluiralo je posljednjih godina, rezultirajući u znatno povećanom doseg u širenju poruka, ali i u boljoj umreženosti i povezanosti različitih aktera i organizacija.

Katolička hijerarhija i njeni civilni suradnici posljednjih godina koriste kombinaciju više strategija kako bi se sistemski proširili i konsolidirali snage za direktno utjecanje na europske politike vezane uz SRP. Općenito govoreći, ove grupacije postaju vrlo organizirane i koordinirane s vidljivim međusobnim prijenosom znanja, strategija i poruka, očitim u vrlo sličnim promotivnim materijalima širom EU. Politički su fleksibilni i adaptiraju moderne tehnike zagovaranja organizacija civilnog društva, a u svojim kampanjama uvelike koriste aktualne prilike, proizvodeći moralne

panike oko pitanja relevantnih u pojedinom lokalnom kontekstu. Također se ubrzano profesionaliziraju te su glasnjiji u pravnom i političkom lobiranju, pri čemu usvajaju specijalistička znanja o politici i zakonima i pozivaju se na diskurse zaštite prava i proceduralni formalizam⁷.

Karakteristika zagovaračkog nastupa neokonzervativnih aktera jest i usredotočenost na pojedine poruke koje formuliraju jednostavno i apsolutistički, često koristeći opće principe obiteljskih vrijednosti privlačne većini, a koje onda prekrajaju u skladu sa svojom agendom protiv SRP-a. Njihovi medijski napisi sročeni su tako da s jedne strane nude obećanja za bolje sutra i/ili pobuđuju osjećaje (obiteljske) pripadnosti i stabilnosti, dok istovremeno provociraju osjećaje straha i/ili mržnje prema Drugome. U svojim argumentacijskim diskursima započeli su preuzimati važne koncepte poput demokracije i ljudskih prava, no s izuzetno selektivnim pristupom međunarodnom sistemu ljudskih prava. Tako promiču i privilegiraju prava na kulturu i religiju („religijsku slobodu“), a iz pozicije kulturnog relativizma odbacuju ideje univerzalnosti i nedjeljivosti ljudskih prava. Uz već spomenuti pseudoznanstveni argument „rodne ideologije“, za promicanje svojih religijskih ideala koriste i kulturnu argumentaciju koja Europu, pa tako i EU, pozicionira kao kršćanski teritorij⁸, s jasno izraženom tendencijom za uspostavljanjem dominacije kršćanske religije, a što se pak često operacionalizira i kao islamofobija. No uz takve „razrađeniye“ koncepte, u svom lobiranju uvelike upotrebljavaju i drske dezinformacije, a kao što je, naprimjer, obmanjivanje da zalaganje za reproduktivna prava znači promicanje prisilnih abortusa.

Za ova neokonzervativna organiziranja značajan je i manjak transparentnosti pa mnogi ključni akteri rade pod maskom nekoliko različitih organizacija civilnog društva, fondacija, poslovnih subjekata i/ili dobrotvornih društava. Također, organizacije često biraju nazive koji zavode i prikrivaju stvarne ciljeve i pozadinu, strateški ih ne profilirajući kao katoličke. S druge strane, u imenima nekih grupa vidljive su tendencije predstavljanja „u ime svih“, i zastupanja stavova „moralne većine“, kao što je slučaj sa hrvatskom inicijativom „U ime obitelji“ te francuskim pokretom La Manif Pour Tous (Prosvjed za sve). Međutim, s obzirom na evidentnu uspješnost mobilizacije građanstva za neokonzervativnu agendu protivljenja SRP-u, izgledno je da glavnu razliku između osoba koje zagovaraju *antichoice* i *prochoice* seksualne i reproduktivne politike čini razina upornosti i fokusiranosti na cilj, tj. jedna vrsta opsesije. Dok se nama može činiti da je postizanje bračne jednakosti i osiguranje legalne dostupnosti abortusa završetak naših pravednih nastojanja, druga strana nikad ne prestaje sa svojim „križarskim pohodima“.

⁷ Tako je, nakon intenzivnog pritiska neokonzervativnih grupa na program školske seksualne edukacije u Republici Hrvatskoj 2013. godine, Ustavni sud zaustavio provođenje kurikuluma zbog nepoštivanja procedura prilikom njegova donošenja (Hodžić, 2013.).

⁸ Podsjetimo ovdje i na zahtjev iznesen od strane sedam, većinski katoličkih, država članica za izričitim priznavanjem i uvrštavanjem „kršćanskih korijena Europe“ u prijedlog Ustava EU 2004. godine.

I AKTERI

Paradigmatski primjer korištenja suvremenih komunikacijskih i informatičkih tehnologija za zagovaranje fundamentalističkih političkih ciljeva predstavlja *online* peticijska platforma pokrenuta 2013. godine pod nazivom CitizenGO, ili kako je slikovito opisuje jedna od konzultiranih osoba: „Avaaz⁹ mračne strane“. CitizenGO se predstavlja kao globalna zajednica aktivnih građana koji *online* peticijama i akcijama brane i promoviraju život, obitelj i (religijsku) slobodu¹⁰. Naglasak je na poticanju aktivnog građanskog sudjelovanja u javnom i političkom životu na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. Tako je ova platforma sa sjedištem u Španjolskoj operativna na osam jezika (talijanski, njemački, francuski, engleski, ruski, portugalski, poljski, španjolski), a planira se i dodavanje arapske i kineske verzije.

Vješto maskiran u načela participativne demokracije, CitizenGO je politički inteligentan instrument koji okuplja mnoge glavne aktere neokonzervativne agende u EU¹¹ te centrira akcije za govaranja protiv prava na abortus, bračne jednakosti, medicinski potpomognute oplodnje i školske seksualne edukacije. Tako su organiziranim zagovaranjima protiv usvajanja tri izvještaja o stanju SRP-a i rodne ravnopravnosti u EU (Estrela, Lunacek, Zuber) u nekoliko mjeseci uspjeli prikupiti sveukupno oko 350 000 potpisa podrške te prilikom lobiranja za svaki pojedini izvještaj mobilizirati građanstvo na odašiljanje više desetaka tisuća *email* poruka na adrese europskih parlamentarnih zastupnica i zastupnika. Ovakva brojčanost podrške i doseg utjecanja u velikoj mjeri predstavljaju rezultat dugogodišnjeg rada Ignacia Arsuage, predsjednika platforme CitizenGO te osnivača organizacije HazteOír, koji je tehnike *online* organiziranja i zagovaranja konzervativnih grupa u SAD-u¹² prilagodio političkim uvjetima u Španjolskoj i u EU.

Arsuaga je još 2001. godine pokrenuo HazteOír (Progovori), organizaciju koja je imala vodeću ulogu u mobilizaciji protiv liberalnog zakona o abortusu koji je donesen 2010. godine u Španjolskoj. Strateška usmjerenost napora te organizacije ostvarila se u novom, vrlo ograničavajućem prijedlogu zakonskog reguliranja abortusa, od kojeg je španjolska vlada, krajem rujna 2014. godine, ipak nakraju odustala. Jedna od značajki rada HazteOír, vidljiva i u djelovanjima CitizenGO platforme, jest i razvijen informatičko-komunikacijski sistem koji njihovim podržavateljima omogućava da svojim potpisom na određenu peticiju istovremeno pošalju *email* poruke na adrese 120 španjolskih medija, kao i na adrese svih zastupnika i zastupnica u španjolskom parlamentu, a što često dovodi do blokiranja korisničkih računa primatelja.

⁹ Avaaz je globalna *online* platforma koja kroz peticije, medijske kampanje i prosvjede nastoji utjecati na bitna i neodložna pitanja na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, a kao što su korupcija, siromaštvo, sukobi, i klimatske promjene.

¹⁰ U Republici Hrvatskoj slične email akcije posljednjih nekoliko godina provodi organizacija Vigilate.

¹¹ Jedan od članova Direktorskog odbora je i spomenuti Luca Volontè, sada predsjednik fondacije Novae Terrae, koja promovira „ljudska prava heteroseksualnog braka i ljudskog dostojanstva“. CitizenGO također blisko surađuje i sa navedenim Dokumentacijskim centrom za netoleranciju i diskriminaciju kršćana te s organizacijom European Dignity Watch, jednom od ključnih platformi za umrežavanje, praćenje i formuliranje političkih zahtjeva neokonzervativne agende.

¹² U Direktorskom odboru organizacije CitizenGO je i Brian Brown, osnivač The National Organization for Marriage, američke organizacije koja djeluje protiv bračne jednakosti u SAD-u, a čiji je suradnik Gregory Metz glavni koordinator peticija organizacije CitizenGO na engleskom jeziku te koautor peticije protiv izvještaja Estrela.

Umreženost i suradnja neokonzervativnih inicijativa u EU primjetna je i u podršci (organizirani prijevoz podržavatelja) koju je HazteOír pružila francuskoj inicijativi La Manif Pour Tous (Prosvjed za sve) prilikom njezinih prosvjeda protiv bračne jednakosti 2013. godine, a koji su uvelike podsjećali na prosvjede protiv abortusa u Španjolskoj nekoliko godina prije toga. Uz protivljenje bračnoj jednakosti, La Manif Pour Tous u svojoj agendi obuhvaća i druge prijetnje, usmjerene na pitanja kao što su medicinski potpomognuta oplodnja i surugatsko majčinstvo za istospolne parove te pitanje seksualne edukacije u francuskim školama. No uz mobilizaciju građanstva za akcije u lokalnim javnim prostorima, ova grupacija svoje zagovaranje širi i na područje europske politike, pa tako pokreću kampanju „Europa za obitelj“ u okviru koje je 230 francuskih kandidata i kandidatkinja na izborima za Europski parlament u svibnju 2014. godine potpisalo „principe“ kojima se protive bračnoj jednakosti, trans pravima, i školskoj seksualnoj edukaciji¹³. Također, La Manif Pour Tous nastavlja daljnja umrežavanja i organiziranja neokonzervativnih inicijativa u državama EU te su u veljači 2014. godine pokrenuli lokalne prosvjede u Rimu, Madridu, Varšavi, Bruxellesu i Bukureštu¹⁴.

La Manif Pour Tous Italia formirana je po uzoru na francusku inicijativu i aktivna je u mobilizaciji talijanskog građanstva protiv školskih edukacijskih programa o rodnoj ravnopravnosti, kao i protiv antidiskriminacijske legislative koja uključuje seksualnu orijentaciju te rodni identitet i izražavanje kao osnove diskriminacije. Uz njih, u talijanskom neokonzervativnom pokretu ističu se i već spomenuti Luca Volontè te Carlo Casini. Casini je i jedna od središnjih figura na europskom nivou, koja u svojim pozicioniranjima utjelovljuje za neokonzervativne inicijative karakterističnu povezanost lokalnih i nacionalnih *antichoice* organizacija, „visoke“ europske politike i religijskih institucija. Casini je tako predsjednik i osnivač talijanske organizacije Movimento per la Vita (Pokret za život)¹⁵, bivši aktivni zastupnik Europskog parlamenta, član Papinske akademije za život, vatikanskog nadzornog tijela za pitanja reproduktivnog zdravlja i seksualnosti te je kroz svoje česte publikacijske priloge, blizak i kontroverznoj organizaciji Opus Dei.

Kako napominje jedna od konzultiranih osoba, neokonzervativno organiziranje često karakteriziraju i zamagljene granice između građanskih inicijativa, organizacija civilnog društva i političkih stranaka. U nekim slučajevima europski političari i političarke koje zagovaraju pojedine stavke neokonzervativne agende kroz rad svojih stranaka na nacionalnom i EU nivou, ujedno su i u vodstvu lokalnih grupacija koje se protive ostvarenju SRP-a. Tako je, na primjer, Anna Zaborska slovačka zastupnica u Europskom parlamentu¹⁶ i prominentna članica slovačkog demokrišćanskog pokreta (KDH)¹⁷, ali je ujedno i u predsjedništvu Foruma života, udruženja slovačkih *antichoice* organizacija. Uz to, Zaborska je i članica počasnog odbora Europskog instituta za bioetiku koji pruža stručnu podršku vezanu uz pitanja „života i (reproduktivnog) zdravlja“, sa specijalizacijom u području prigovora savjesti.

¹³ Dvadeset i dvije osobe koje su potpisale ove „principe“ izabrano je u sastav novog Europskog parlamenta, a dvanaest od njih je u članstvu ekstremno desnog Nacionalnog Fronta.

¹⁴ Manifestacija ovog francuskog mobilizacijskog pokreta prisutna je i u Hrvatskoj od 2013. godine u obliku inicijative „U ime obitelji“, koja je uz agendu protivljenje bračnoj jednakosti, od La Manif Pour Tous preuzela čak i sličnu verziju logotipa.

¹⁵ Fondazione Vita Nova, dobrotvorno društvo u sklopu Movimento per la Vita, sudjelovalo je sa 120 000 Eura u 80% službenog financiranja inicijative „One of Us“.

¹⁶ Anna Zaborska je 2013. godine organizirala i predstavljanje hrvatske inicijative „U ime obitelji“ u Europskom parlamentu, u sklopu panela Međugrupe o obitelji, pravima djece i međugeneracijskoj solidarnosti.

¹⁷ Na prijedlog KDH, Slovački parlament je u lipnju 2014. godine usvojio ustavni amandman koji brak definira kao „jedinstvenu vezu između muškarca i žene“.

Uz postepeno umrežavanje i grananje lokalnih, nacionalnih neokonzervativnih inicijativa utjecajnih uglavnom unutar granica pojedinih europskih država, formiraju se i organizacije orijentirane na lobiranje i zagovaranje na nivou cijele EU. Jedna od takvih ključnih lobističkih grupa jest i European Dignity Watch (EDW)¹⁸, osnovana 2010. godine, koja zagovara „život, obitelj i temeljne slobode“ te otvoreno napada i optužuje europske institucije: Europsku komisiju za „pritisak“ na države članice da legaliziraju istospolne brakove, za suradnju s Međunarodnom federacijom za planiranje obitelji (IPPF), kao i za ugošćavanje izložbe koja tematizira istospolne obitelji, a Agenciju Europske unije za temeljna prava (FRA) zbog provođenja istraživanja o diskriminaciji LGBTI populacije u Europi.

Kao i EDW, i neka druga neokonzervativna udruženja aktivna na paneuropskoj razini smjestila su svoje središnje urede u Bruxelles, centar političke moći EU. Jedno od njih je Europski kršćanski politički pokret (ECPM) koji okuplja demokršćanske¹⁹ i kršćansko-socijalne stranke, organizacije civilnog društva i savjetodavne skupine u Europi od 2005. godine, a 2010. stječe službeni status na europskom nivou, potvrđen od strane Europskog parlamenta koji i sudjeluje u njegovom financiranju. Bruxellesku adresu ima i Federacija katoličkih obiteljskih udruženja u Europi (FAFCE), osnovana 1997. godine, a koja od 2001. ima participativni status pri Vijeću Europe. FAFCE okuplja organizacije koje slijede nauk Katoličke crkve o pitanjima obitelji i seksualnosti²⁰ te blisko surađuje i sa Papinskim vijećem za obitelj, jednim od ključnih vatikanskih birokratskih tijela za utjecanje na politike EU na području SRP-a. I FAFCE i ECPM su ususret izborima za Europski parlament u svibnju 2014. godine objavile liste kandidata i kandidatkinja koje su se u slučaju izbornog uspjeha obavezale slijediti njihove agende u odnosu na pitanja SRP-a²¹.

No prema mišljenjima nekoliko konzultiranih osoba, najutjecajnija organizacija u promicanju neokonzervativne agende s obzirom na protivljenje SRP-u u EU jest Europski centar za pravo i pravosuđe (European Center for Law & Justice - ECLJ) i njezin voditelj Gregor Puppink. ECLJ je ogranak Američkog centra za pravo i pravosuđe (American Center for Law & Justice - ACLJ)²², grupacije koja je prisutna i u Africi, gdje aktivno doprinosi kriminalizaciji homoseksualnosti, uključujući i davanje podrške zakonu koji je predlagao smrtnu kaznu za istospolne seksualne aktivnosti u Ugandi²³. Uz savjetodavni status pri Ekonomskom i socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda, koji ima od 2007. godine, u Europi je ECLJ operativan na institucionalnim razinama Europskog parlamenta,

¹⁸ Majka Sophie Kuby, izvršne direktorice EDW-a, Gabriele Kuby, ključna je katolička autorica zaslužna za fabrikaciju pojma „rodna ideologija“. Obje su 2013. godine posjetile Republiku Hrvatsku – Sophia da bi održala predavanje na temu „Mobilizacija konzervativnih snaga u Europi za kulturu života“, a Gabriele da bi predstavila prijevod svoje knjige „Svjetska seksualna revolucija“.

¹⁹ Politička stranka HRAST-Pokret za uspješnu Hrvatsku, koju vodi par istaknutijih zagovarača neokonzervativne agende u Hrvatskoj, članica je ECPM-a.

²⁰ Status pridruženog članstva u FAFCE-u ima CRO-BIOS, Hrvatski bračni i obiteljski savez čiji je predsjednik Krešimir Miletić, koji je ujedno i predsjednik udruge za promicanje obiteljskih vrijednosti „Blaženi Alojzije Stepinac“, dopredsjednik političke stranke HRAST te voditelj građanske inicijative pod nazivom „I ja sam bio embrij“.

²¹ Uz javnu podršku dobivenu od strane EDW-a, hrvatska zastupnica u Europskom parlamentu Marijana Petir potpisala je i manifest FAFCE-a. Petir je, između ostalog, 2011. godine od strane organizacije Zagreb Pride proglašena za homofobnu osobu desetljeća u Republici Hrvatskoj.

²² ACLJ je 1990. godine osnovao ozloglašeni homofob i kršćanski evangelist Pat Robertson.

²³ Zakon usvojen u parlamentu u prosincu 2013. godine umjesto smrtne kazne propisuje kaznu doživotnog zatvora, no u kolovozu sljedeće godine Ustavni sud je poništio zakon zbog proceduralne pogreške, tj. nedostatnog kvoruma prilikom izglasavanja.

Vijeća Europe, Europskog suda za ljudska prava i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. U svojim nastojanjima da ospori SRP, ECLJ koristi razne dostupne mehanizme, od direktnih zago-varačkih sastanaka do podnošenja stručnih mišljenja i pozicijskih dokumenata i memoranduma²⁴. Puppinck pak osobno djeluje kao koordinator aktera na raznim nivoima²⁵, pa je tako strateški uklju-čen i u vodstvo dvije značajne inicijative: „One of Us“ i La Manif Pour Tous.

Na kraju izvještaja, u zasebnom dijelu, detaljnije predstavljamo glavne aktere, organizacije i inicijative bliske Katoličkoj crkvi u Republici Hrvatskoj te opisujemo njihova djelovanja u posljed-njih nekoliko godina. Ovaj prilog naš je lokalni doprinos dokumentiranju i informiranju za neka buduća mapiranja i analize neokonzervativnih agendi i strategija u europskom kontekstu.

²⁴ Jedan od slučajeva u kojima je ECLJ intervenirao jest i kolektivna pritužba protiv Republike Hrvatske pod-nesena 2009. godine Europskom odboru za socijalna prava, a radi državotvornog podržavanja i pokušaja uvođenja diskriminatornog programa školske seksualne edukacije.

²⁵ Također, Puppinck zastupa i Vatikan u međuvladinim i stručnim odborima pri Vijeću Europe, a što je omo-gućeno promatračkim statusom dodijeljenim Svetoj Stolici.

SAVEZNIŠTVA I UMREŽAVANJA

Predstavljeni pregled glavnih aktera zagovaranja neokonzervativne agende u EU otkriva opseg mreže izgrađene u svrhu dobivanja šire podrške i povećanja političkog pristupa i legitimiteta vatikanskih zahtjeva. S tim ciljem, a kao i druge političke opcije, neokonzervativni akteri sklapaju i taktička savezništva. Jedna od konzultiranih osoba tako navodi primjetnu tendenciju da male demokršćanske stranke koje na nacionalnim izborima dobivaju do 10% glasova, a u čijem vodstvu se često nalaze i vođe lokalnih *antichoice* grupacija, ulaze u savezništva sa „sekularnim“ strankama umjerenog desnog političkog spektra, pristajući na sve njihove zahtjeve, a za uzvrat tražeći samo „nekoliko ustupaka“ oko pitanja obitelji, seksualnosti i/ili reprodukcije.

S obzirom na pitanje kakva se razina podrške/suprotstavljanja SRP-u može očekivati od novoizabranog sastava Europskog parlamenta (2014–2019), informativna je analiza izbornih rezultata koju je proveo Europski parlamentarni forum za populaciju i razvoj. Pretpostavljajući pozicije pojedinih političkih stranaka u odnosu na davanje podrške ili osporavanja SRP-a na osnovu rezultata glasanja za izvještaj Estrela, analiza pokazuje malu brojčanu prednost *prochoice* zastupnica i zastupnika, njih 349 nasuprot 338 onih za koje se smatra da se protive pravima na seksualne i reproduktivne izbore. Međutim, u analizi se upozorava i na činjenicu da određene nacionalne delegacije unutar stranaka ili individualni zastupnici i zastupnice mogu glasati protivno stranačkim pozicijama, a što je već i bio slučaj. Također, na odnos snaga *pro/antichoice* frakcija, ali i na odnos cjelokupne političke moći u Europskom parlamentu zasigurno će utjecati raspodjela glasova 64 „ostalih“ zastupnica i zastupnika (što predstavlja nemalih 8.5% parlamentarnog saziva) koji čine vrlo heterogenu grupu i predstavljaju nove političke stranke čija pripadnost postojećim, širim političkim grupacijama još nije poznata (European Parliamentary Forum on Population and Development, 2014.).

Druga značajka neokonzervativnih savezništava i umrežavanja odnosi se na nejasne granice između religijskog i sekularnog, tj. ukrštanje i suradnju crkvenih institucija i svjetovnih, građanskih aktera u području osporavanja javnih politika vezanih uz SRP. Dok su neke od organizacija tehnički sekularne, izvjesno je da njihova brojčanost i snaga utjecanja većinom dolazi od aktivnih vjernika i vjernica. Također, neki od aktera otvoreno pripadaju katoličkim grupama ili su blisko povezani sa religioznim hijerarhijama, a u pojedinim slučajevima i same nacionalne crkve predvode mobilizacije i osiguravaju logističku podršku za javna i politička djelovanja²⁶. Uz to, možemo pretpostavljati i da određeni dio financijskih sredstava za ove aktivnosti dolazi od strane crkve ili iz širih crkvenih krugova. Nadalje, pojedine osobe aktivne u državnim tijelima i/ili političkim strankama ujedno su i aktivni vjernici i vjernice, pripadnici Katoličke crkve ili barem iskazuju otvorene simpatije prema ovoj instituciji. Uzimajući u obzir navedeno, ne sumnjamo da je konačni cilj neokonzervativnih nastojanja stjecanje političke moći i uključivanje katoličke religijske agende u javne politike i zakonodavstvo.

²⁶ U Republici Hrvatskoj prisutni su svi ovi oblici povezanosti crkvenih institucija i građanskih inicijativa. Također, nekoliko istaknutih neokonzervativnih aktera u bliskom je kontaktu s Katoličkom crkvom, pa je tako jedna osoba zaposlena u Zagrebačkoj nadbiskupiji, druga na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, dok je jedna od medijski prisutnijih figura svećenik salezijanskog rimokatoličkog crkvenog reda, čije je osnovno poslanje „kršćanski odgoj adolescenata i mladih“. Uz to, mobilizacija mladih odvija se putem katoličkih udruga kao što su Studentski katolički akademski centar, Pastoral mladih i Caritas (Hudelst, 2014.).

Kako je u fokusu ovog izvještaja analiza djelovanja Katoličke crkve i njenih satelitskih organizacija u EU, ovdje samo upozoravamo i na postojanje manjinskih religijskih fundamentalističkih političkih pokreta, koji se također mobiliziraju na osnovama zaštite tradicionalnih/obiteljskih vrijednosti, a kao što je slučaj s islamskim i hinduističkim ekstremizmom u Engleskoj. Uz to, tema koja je izvan postavljenog okvira ovoga rada, ali koja je itekako relevantna za istraživanja povezanosti i suradnje crkvenih institucija i civilnih aktera u opstruiranju SRP-a jest otvorena podrška koju pravoslavne religijske hijerarhije iskazuju državotvornim homofobnim djelovanjima posljednjih godina u Rusiji, Makedoniji i Srbiji.

No u ovom tekstu razmotrit ćemo povezanosti između neokonzervativnih grupa u Europi i njihovih istomišljenika u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD). Dok je očita njihova zajednička politička agenda spram pitanja obitelji, seksualnosti i reprodukcije, kao i „mentorska“ pozicija američkih aktera na razini inspiracije te prijenosa iskustava, taktika i strategija djelovanja (npr. *online* organiziranje), njihove financijske poveznice često ostaju skrivene. Glavni akteri u EU poriču bilo kakvo financiranje iz izvora u SAD-u, no provedeni pregled američkih poreznih prijava pokazuju da je nekoliko tamošnjih grupacija u posljednjim godinama investiralo značajna sredstva u neokonzervativne pogone širom Europe. Tako je, naprimjer, 2012. godine Američki centar za pravo i pravosuđe otpremio 1,1 milijun USD u budžet ECLJ, svog europskog ogranka, a organizacija Alliance Defending Freedom (ADF) iste godine potrošila je više od 750 tisuća USD na financiranje svojih europskih programa (Feder, 2014.). ADF je pravnička organizacija osnovana 1994. godine, koja zagovara pravo na religijsku slobodu kroz sudska parničjenja, razvijanje strategija, pružanje usluga edukacije i financiranje. ADF je u Europi razvio mrežu savezničkih pravnik²⁷ i uključen je u intervencije u slučajevima pri Europskom sudu za ljudska prava te u suradnji s ECLJ-om provodi edukaciju europskih kršćanskih aktivista. S druge strane, prema Registru transparentnosti EU, organizacija European Dignity Watch (EDW) za 2012. godinu prijavila je budžet u iznosu od 95 tisuća EUR koji je u cijelosti bio osiguran od strane anonimnih donacija. Međutim, poveznice koje postoje između članova Predsjedničkog odbora EDW-a i članova multimilijunskih (neo)konzervativnih fondacija i savjetodavnih grupa iz SAD (kao što je The Heritage Foundation) zahtijevaju pomnije ispitivanje transatlantskih financiranja (Ebels, 2012.).

Za razliku od većinski netransparentnih financijskih putanji, poveznice među pojedinim osobama iz europskog i američkog neokonzervativnog tabora nešto su lakše za praćenje. Tako se, naprimjer, u Pokroviteljskom odboru američke organizacije Catholic Family & Human Rights Institute (C-FAM) nalazi i Luca Volontè, jedan od vodećih talijanskih i europskih aktera. C-FAM se predstavlja kao organizacija koja na nivou međunarodnih institucija „brani život i obitelj“ i zalaže se za „osporavanje društveno radikalnih politika“. Uz to, C-FAM financira i blog pod nazivom „Turtle Bay and Beyond“, koji predstavlja jedno od ključnih *online* čvorišta zagovarača neokonzervativne agende, a za koji, među ostalima, pišu i Gregor Puppinc, Roger Kiska, i Leo van Doesburg, predsjednik Odsjeka za europska pitanja i političko savjetovanje pri Europskom kršćanskom političkom pokretu (ECPM). No izgleda da američke veze ne znače više samo financijsku i logističku podršku partnera iz SAD-a svojim europskim suradnicima, već uključuju i tendencije prema izgradnji globalnog neokonzervativnog pokreta. U lipnju 2014. godine Luca Volontè, Ignacio Arsuaga, predsjednik CitizenGO i HazteOír te Ludovine de La Rochère, predsjednica La Manif Pour Tous u Washingtonu su javno izrazili podršku „Povorci za brak“, događaju u izvedbi The National Organization for Marriage, a na sastanku iza zatvorenih vrata, zajedno s predstavnicima sedamdesetak zemalja, započeli su rad na stvaranju Međunarodne organizacije za brak (Feder, 2014.).

²⁷ Roger Kiska ključni je pravni savjetnik ADF-a u Europi, sa sjedištem u Beču, koji je do 2008. godine radio pri ECLJ-u. U posljednje dvije godine Kiska je dva puta boravio u Hrvatskoj da bi održao predavanja na teme „Borba za ljudska prava u Europskoj uniji“ i „Sekularna ideologija u EU“.

I UTJECANJA

Nakon pregleda neokonzervativnih strategija djelovanja, glavnih aktera i njihovih savezništva i umrežavanja, u ovom dijelu izvještaja analiziramo njihova direktna politička utjecanja u području SRP-a na nivou EU, a na primjerima organiziranih akcija zagovaranja protiv usvajanja izvještaja Estrela, Lunacek i Zuber u Europskom parlamentu te na primjeru europske građanske inicijative pod nazivom „One of Us“.

Neobvezujući „Izvještaj o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima“ Odbora za ženska prava i rodnu ravnopravnost, popularno nazvan „izvještaj Estrela“ prema izvjestiteljici Edite Estrela, nakon usvajanja u matičnom Odboru u srpnju 2013. godine, trebao je za nekoliko mjeseci biti „rutinski“ usvojen i na razini Europskog parlamenta. U prvotnoj verziji ovaj izvještaj isticao je rodnu neravnopravnost kao glavnu prepreku ostvarenju SRP-a žena, sadržavao je gotovo 90 sveobuhvatnih preporuka u područjima vezanim uz politiku SRP-a u EU te pozivao zemlje članice na očuvanje i zaštitu SRP-a kroz programe i usluge vezane uz seksualno i reproduktivno zdravlje. Izvještaj je također isticao da su SRP osnovna ljudska prava koja ne smiju biti ograničavana na religijskoj osnovi te preporučivao regulaciju i praćenje prigovora savjesti u ključnim profesijama kako bi se osiguralo individualno pravo na zaštitu reproduktivnog zdravlja. Također, u izvještaj su bile uključene i specifične preporuke koje promoviraju prava i zdravlje LGBTI osoba (European Parliamentary Committee on Women's Rights and Gender Equality, 2013.).

Međutim, prvo je u listopadu iste godine izglasano vraćanje izvještaja na doradu, da bi u prosincu, s razlikom od 7 glasova bila usvojena zamjenska rezolucija, predložena zajednički od strane Europske pučke stanke (EPP), političke grupacije desnog centra, i od parlamentarne grupe Europskih konzervativaca i reformista (ECR), a koja samo kratko navodi da su politike vezane uz SRP u nadležnosti država članica. Takav ishod glasanja narušio je dugogodišnji legitimitet Europskog parlamenta kao političke institucije koja većinski podržava SRP. Što se dogodilo u tih nekoliko mjeseci?

Dogodilo se intenzivno zagovaranje neokonzervativnih aktera, operativno provedeno preko *online* peticijske platforme CitizenGO te koordinirano od strane EDW-a. Dogodio se pritisak u obliku 50 000 *email* poruka upućenih parlamentarnim zastupnicima i zastupnicama i dodatnih 40 000 upućenih članicama i članovima Odbora za ženska prava i rodnu ravnopravnost, a u kojima ih se dezinformira da bi njihov glas za usvajanje izvještaja Estrela značio i njihovo nepoštivanje „nacionalnih legislativa država članica“, kao i nepoštivanje „obitelji i roditeljskih prava“, te da naposljetku, „Europski parlament i nema pravo glasati o ovim pitanjima“. Beskrajni nizovi dopisa i *email* poruka te ponavljajući *sound-bites* tada su za bruxelleske političare i političarke predstavljali novu, dotad nekorištenu metodu zagovaranja. Zbog toga je donekle lako shvatiti posljedičnu zbunjenost i kolebanje neodlučnih zastupnica i zastupnika, kao i postojanje tog malog, ali nakraju dovoljnog broja onih koje je obmanuo ovaj vješt mađioničarski trik te su svoj glas dali protiv izvještaja Estrela.

Nedugo potom, u veljači 2014. godine, pred usvajanjem u Europskom parlamentu našao se jedan drugi izvještaj relevantan za temu ovog rada. Radilo se o „izvještaju Lunacek“, nazvanom tako prema izvjestiteljici Ulrike Lunacek, koja je u okviru Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutarnje poslove pripremila izvještaj pod punim nazivom „Izvještaj o EU putokazima za suzbijanje homofobije i diskriminacije na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta“ (European Parlia-

mentary Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, 2014.). Taj je izvještaj sastavljen po uzoru na postojeće planove o suzbijanju diskriminacije na osnovi roda, etničkog porijekla ili invaliditeta, a donosi aktivnosti i mjere kojima se želi suzbiti homofobija i transfobija u EU. Akcijski plan sadržan u izvještaju nije obvezujući za države članice, ali služi kao upozorenje državama koje „toleriraju“ slučajeve homofobije i transfobije.

Koristeći mobilizacijski *momentum* stvoren zagovaranjem protiv izvještaja Estrela, neokonzervativna mašinerija, sad već očekivano, pokrenula je žestoku kampanju protiv usvajanja izvještaja Lunacek. Ne mijenjajući strategiju, na *online* platformi CitizenGO objavljen je dopis i peticija koji dezinformiraju o sadržaju i svrsi izvještaja te kojima se zahtijeva od europskih parlamentarnih zastupnica i zastupnika da ga odbace jer, između ostalog, „EU i države članice ne smiju stvarati posebna prava zbog seksualnog ponašanja male grupe građana i građanki“²⁸. No usprkos više od 200 000 *email* poruka koje su ovoga puta stigle na adrese zastupnika i zastupnica, Europski parlament premoćnom je većinom (394 naspram 176 glasova) usvojio izvještaj Lunacek, i tako odlučio da LGBTI osobe imaju pravo na jednakost i poštovanje, kao i na uključivanje u postojeća prava i mehanizme koji štite građane i građanke EU od bilo kakve vrste diskriminacije.

Mjesec dana nakon usvajanja izvještaja Lunacek, a četiri mjeseca nakon odbijanja izvještaja Estrela, u ožujku 2013. godine Odbor za ženska prava i rodnu ravnopravnost predlaže Europskom parlamentu usvajanje još jednog neobvezujućeg izvještaja. Naslovljen „Ravnopravnost muškaraca i žena u EU-2012“, a poznatiji pod imenom „izvještaj Zuber“, prema autorici Ines Cristini Zuber, taj izvještaj donosi vrlo detaljan i sveobuhvatan pristup temi rodne ravnopravnosti te kvalitetne prijedloge vezane uz zaštitu ženskih prava u područjima tržišta rada, političke participacije, rodno uvjetovanog nasilja te seksualnog i reproduktivnog zdravlja (European Parliamentary Committee on Women's Rights and Gender Equality, 2014.).

Slijedeći istu skriptu dezinformiranja o sadržaju i svrsi izvještaja kao i u prethodna dva slučaja, CitizenGO producira tekst koji izvještaj Zuber proglašava „politički bezvrijednim“ i „bespotrebним za EU“, uz naglašavanje, sad već neizostavnih, „opasnosti“ koje donose promocija „rodne ideologije“, bračne jednakosti i dostupnosti abortusa. Na adrese europskih parlamentaraca i parlamentarki stiglo je nešto više od 50 000 kopija ovako sročene peticije sa zahtjevom za odbacivanjem izvještaja. Interesantno je da je CitizenGO u istoj peticiji zahtijevao i odbacivanje alternativne rezolucije predložene od strane EPP grupe, nazivajući je „razrijeđenom“ verzijom Zuber izvještaja. Christian Concern, britanska kršćanska lobistička grupa, prenoseći iste zahtjeve dodala je i izravno objašnjene za uskraćenu podršku, navodeći da ih je „EPP grupa, nakon žalosnog i sramotnog izglasavanja izvještaja Lunacek, ponovno razočarala“ (Christian Concern, 2014.). Oba prijedloga na kraju su odbijena; izvještaj Zuber sa razlikom od samo 9 glasova (298 nasuprot 289), no svejedno odašiljući zabrinjavajuću poruku o nepostojanju većinske podrške ženskim pravima i rodnoj ravnopravnosti na nivou Europskog parlamenta.

Uz utjecanje na politike EU putem lobiranja u Europskom parlamentu, za promociju svoje agende neokonzervativni akteri iskoristili su i nedavno uspostavljeni alat za povećanje direktne

²⁸ Podsjetimo samo na trenutak da i najopreznije procjene o broju osoba u EU koje ne skrivaju svoj neheteroseksualni identitet za otprilike 100 000 puta premašuju broj osoba koje su potpisale ovu peticiju. Također, izvjesno je da osiguranje temeljnih prava svim građankama i građanima ne znači davanje specijalnih prava nekima, dok u slučaju LGBTI populacije i ispravlja dugotrajnu društvenu nepravdu.

demokracije u EU. Europska građanska inicijativa (EGI) predstavlja instrument participativne demokracije koji od 2012. godine omogućava građanima i građankama EU da, prikupljanjem više od milijun potpisa u najmanje sedam država članica, predstavu Europskoj komisiji (EK) svoj prijedlog za promjenom politike i djelovanja institucija EU u određenom području. EK je tada obavezna razmotriti njihov zahtjev i u slučaju odobravanja djelovati prema predloženom. S obzirom na veliki broj uvjetovanih potpisa, teško da će EGI uspjeti iznijeti svoje zahtjeve ako ih pritom ne podrže moćne lobističke grupe.

Jedna od samo dvije EGI koje su uspjele svoje prijedloge iznijeti pred EK, jest inicijativa nazvana „One of Us“ koja je, prikupivši nešto manje od 1,9 milijuna potpisa podrške, zahtijevala priznanje od strane EU da je embrij, ljudski zametak, „jedna od nas“. Službeni zahtjev odnosio se na zabranu i ukidanje, u ime „ljudskog dostojanstva“, financiranja aktivnosti koje uključuju uništavanje embrijskih matičnih stanica u područjima istraživanja, razvojne pomoći i javnog zdravstva. Ostvarivanje tih zahtjeva značilo bi i zaustavljanje daljnjih istraživanja u području medicine koje nastoji poboljšati terapije za degenerativne bolesti poput dijabetesa, krvnih bolesti te Alzheimerove i Parkinsonove bolesti. U takvim istraživanjima koriste se prekobrojne matične stanice stare do 7 dana nastale potpomognutom oplodnjom, koje su dobrovoljno donirane i već predviđene za uništenje. Također, stopiranjem razvojne pomoći i financiranja programa i organizacija koje pružaju širok spektar usluga u području seksualnog i reproduktivnog zdravlja, direktno bi se utjecalo na ugrožavanje zdravstvenog stanja populacije u zemljama kojima je takva pomoć krajnje potrebna. Naposljetku, nije teško pretpostaviti da je skriveni cilj inicijative „One of Us“ bio uspostavljanje dominacije koncepta „početka ljudskog života od začeca“ te na taj način stvaranje legislativne osnove za zahtijevanje zabrane abortusa.

Desetak dana nakon registracije, u svibnju 2012. godine, kampanja za prikupljanje potpisa podrške inicijativi bila je predstavljena u Vatikanu, uz uvodno obraćanje njena idejnog tvorca, već opisanog Carla Casinija (Pontifical Council for the Laity, 2012.). Uz Casinija, u vodstvu „One of Us“, kao predsjednik, glasnogovornik i ključni pravni stručnjak, jest i sveprisutni Gregor Puppink, dok se tajništvo inicijative prikladno smjestilo u prostore Katoličke crkve u Bruxellesu, udaljene dvije minute hoda od zgrade Europskog parlamenta. Vatikan je strano državno tijelo u odnosu na EU, i njegova podrška inicijativi koja tvrdi da predstavlja zahtjeve građana i građanki EU, bila je snažno izražena od samog vrha katoličke hijerarhije, uz javni blagoslov oba poglavara aktivna u vrijeme potpisivanja inicijative, Benedikta XVI i Franje I. Naputak o proaktivnom pristupu prikupljanju potpisa, izdan putem Vijeća europskih biskupskih konferencija, proslijeđen je dalje na razinu država članica, da bi se konačno materijalizirao za vrijeme nedjeljnih misa u crkvama diljem EU. Uz regrutiranje religijskih dužnosnika, inicijativa je mobilizirala i široku mrežu lokalnih *antichoice* grupa, odgovornih za daljnje prikupljanje potpisa u svojim nacionalnim okvirima²⁹.

S obzirom na pitanje financiranja svih tih poduzetih kampanja i aktivnosti, uvid u službeni budžet „One of Us“ otkriva da 96% ukupne svote od 160 000 EUR predstavljaju donacije dvije organizacije čiji su predsjednici tada bili i zastupnici Europskog parlamenta: Carla Casinija i njegova dobrotvornog društva Fondazione Vita Nova, te španjolskog političara Jaimea Mayora Oreja i organizacije Fundacion Valores Y Sociedad. Uz njihove „opasne veze“ s katoličkim hijerarhijama, i njihove

²⁹ U Republici Hrvatskoj tog zadatka se prihvatio Hrvatski savez za život CRO-VITA, a jedan od koordinatora bio je Marije Živković, otac Željke Markić, voditeljice spomenute inicijative protiv bračne jednakosti „U ime obitelji“.

tadašnje političke pozicije bacaju daljnju sumnju na navodno građanski karakter ove inicijative.

Naposljedku, dvije godine od pokretanja inicijative „One of Us“, u svibnju 2014. godine, nakon uvida u podneseni zahtjev, poslije sastanka s organizatorima te provedene javne rasprave u Europskom parlamentu, EK je odlučila da ne započinje sa predloženim legislativnim promjenama, ustvrdivši da je postojeći regulativni okvir za financiranje, nedavno razmatran i prihvaćen, ujedno i najprimjereniji, kako u području istraživanja, tako i s obzirom na programe razvojne pomoći³⁰.

Opisani skup zagovaračkih aktivnosti i inicijativa i utjecaj koji su nositelji neokonzervativne agende ostvarili u posljednje dvije godine predstavlja zabrinjavajući društveni *momentum*, na čijem zamahu razne institucije i organizacije (od Vatikana do EDW-a) nastoje snažno reklamirati dobivenu „široku, narodnu podršku“ te proizvedeni spin upotrijebiti za stvaranje daljnjih pritisaka na donositelje političkih odluka. No kada tu podršku, kao u slučaju „One of Us“, postavimo u odnos stvarnih brojeva, tj. 1,9 milijuna prikupljenih potpisa naspram 500 milijuna građanki i građana EU koji nisu podržali ovu inicijativu, izvjesno je da neokonzervativni akteri ostvaruju veći utjecaj nego što realno iznosi njihova brojčana snaga te da se naposljetku radi o maloj, marginalnoj, ali vrlo dobro organiziranoj i financiranoj grupi zagovarača jedne fundamentalističke religijsko-političke agende.

³⁰ Zbog takve odluke u srpnju 2014. godine inicijativa „One of Us“ podnijela je pritužbu pri Općem sudu EU, a protiv EK, Vijeća Europe, te Europskog parlamenta (Von Krempach, 2014.). Također, posljednje vijesti iz rujna 2014. godine govore o osnivanju Europske federacije „One of Us“ koja okuplja 25 organizacija iz 28 europskih država, i koja nastavlja „obranu života i ljudskog dostojanstva“ (One of Us, 2014.).

ZAKLJUČNE NAPOMENE I SMJERNICE

U društveno-političkom okruženju očitih i povećanih neuspjeha evangelizacije te postojanja snažnog konsenzusa i podrške EU provedbi politika vezanih uz SRP, vatikanska hijerarhija i njeni građanski saveznici posljednjih su nekoliko godina nanovo organizirali i pojačali svoje napore prema utjecanju na pitanja javnih politika vezanih uz obitelj, seksualnost i reproduktivno zdravlje. Tako svjedočimo sve intenzivnijim i brojnijim protivljenjima ostvarenju SRP-a i postignućima na području rodne ravnopravnosti i antidiskriminacijskog zakonodavstva u mnogim državama članicama, ali i na nadnacionalnoj razini EU.

Kao glavne karakteristike neokonzervativnih grupacija i njihovih djelovanja ističu se dobra organiziranost i umreženost, sve veća profesionaliziranost, ali i česta financijska netransparenost. Značajan utjecaj koji su počeli ostvarivati nerazmjern je njihovim stvarnim (malo)brojčanim snagama te je rezultat vješte upotrebe suvremenih komunikacijskih i informatičkih tehnologija, kao i građanskih i političkih instrumenta, uz veliko korištenje tehnika manipulacije i dezinformiranja. S jedne strane, u javnim prostorima primjenjuju taktike mobilizacije konzervativnijeg dijela populacije, manipulirajući religijskim diskursom te prisvajajući legitimitet „moralne većine“ i pozicionirajući se kao „narod“ naspram političkih elita, a za koje tvrde da pod utjecajem „rodne ideologije“ donose zakone i politike koje ugrožavaju „tradicionalnu obitelj“ i/ili „nacionalne vrijednosti“. No paralelno s umnožavanjem i osnaživanjem svojih ideologija kroz djelovanja građanskih inicijativa i organizacija civilnog društva, neokonzervativni akteri svoj utjecaj sve više pokušavaju ostvariti i kroz formalne političke procese i sisteme.

Tako su se prilagodili zaokretu koji se desio na europskoj razini pri premještanju i koncentraciji političke moći i procesa donošenja odluka u EU institucije, te su sukladno tome izgradili zagovaračku infrastrukturu utjecanja na donošenje direktiva i rezolucija. Bruxelleske institucije tako se sve više koriste kao kanali za promociju katoličkih vrijednosti i fundamentalističkih ideologija, pa tako iz trenutne pozicije ojačanog utjecaja neokonzervativnih snaga na političke institucije, pogled na budućnost SRP-a u EU djeluje poprilično pesimistično. Iznova je potrebno naglasiti da je ovakvo ekstremno zalaganje za obranu tradicionalnih, katoličkih vrijednosti istovremeno usmjereno i na ograničavanje prava i diskriminaciju „drugih i drugačijih“ te da se naposljetku radi o pokušajima utjecanja na svjetovne zakone, politike i prakse koje su izvan domene religije. Također, usvajanje političkih zahtjeva neokonzervativne agende spram pitanja spola, roda, obitelji, seksualnosti i reprodukcije značilo bi i svojevrsno uspostavljanje teokracije, odnosno „dozvolu“ za uskraćivanje osnovnih ljudskih prava i nametanje religijskog morala svima bez obzira na njihovu religijsku (ne)pripadnost i vjerovanje.

S obzirom na informacije okupljene u ovom izvještaju, potrebno je realno sagledati snagu neokonzervativnih interesnih grupacija, njihovu organiziranost i stratešku umreženost, sposobnost mobilizacije građanstva, kao i iskazanu podršku od strane religijskih hijerarhija te ih ne zanemarivati i podcjenjivati jer se radi o grupama čija djelovanja dovode do konkretnih društveno-političkih posljedica. S ciljem utjecanja u smjeru ograničavanja utjecaja neokonzervativnih aktera u području SRP-a u EU, a na temelju uvida dobivenih kroz ovaj rad, navodimo neke smjernice za buduća zagovaranja i strateška suprotstavljanja.

Praćenje, informiranje i dokumentiranje

- » Osigurati resurse za kontinuirano praćenje i dugoročne analize diskursa, akcija i taktika neokonzervativnih inicijativa (*think-thank*).
- » Koristiti iskustva organizacija iz SAD-a (kao što su Political Research Associates, Southern Poverty Law Center, i Truth Wins Out).
- » Prikupljati i distribuirati informacije s ciljevima marginaliziranja i diskreditiranja opozicijskih argumenata te stvaranja analitičke podloge za definiranje strategija suprotstavljanja.
- » Stvarati dokumentaciju i arhivu koja će kroz lokalne primjere osigurati konkretne ilustracije utjecaja neokonzervativnih aktera.
- » Kontinuirano informirati političare/donositelje odluka, medije (pronaći načine kako bolje komunicirati poruku/poziciju prema javnosti) i akademsku zajednicu (osobito područja rodnih studija, prava, sociologije i psihologije) s ciljem osvještavanja i razvoja argumentacije usmjerene protiv iskrivljavanja činjenica i manipulacija od strane opozicije.

Ponovno preuzimanje vrijednosti i pojmova pri zagovaranju

- » Točnim i istinitim informacijama opovrgnuti i osuditi iskrivljavanje činjenica i obmanjivanje javnosti te reafirmirati vlastitu agendu.
- » Ponovno preuzeti pitanje obitelji i obiteljskih vrijednosti i sagledati ih kroz prizmu različitih tipova obitelji karakterističnih za suvremena društva (primjerice, kroz osobne priče).
- » Preuzeti i koristiti etički/moralni argument (religija nema monopol nad ovim tipom argumentacije).
- » Uokviriti pitanje religijske slobode kao slobode javnog očitovanja vjere koja ne uključuje slobodu da se diskriminira i nanosi šteta drugima.
- » Stvoriti efikasnije i inovativnije strategije i metode zagovaranja.

Umrežavanje i stvaranje savezništava

- » Osigurati bolje povezivanje ljudsko-pravaških organizacija na regionalnim i nacionalnim nivoima, ali i na europskoj razini (kao što je The Alliance for Secular Europe).
- » Uključivati nova savezništva i izgrađivati mrežu različitih partnera (kao što su grupe roditelja i strateški saveznici na državnom nivou).
- » Stvoriti proaktivan pristup osiguravanju podrške, povećanju broja saveznika i uključivanju građanstva oko ljudsko-pravaške agende vezane uz pitanja obitelji, rodne ravnopravnosti, seksualnosti i reproduktivnog zdravlja.
- » Osigurati značajniji angažman religijskih saveznika koji imaju progresivne stavove vezane uz SRP (pronaći zajedničke osnove i uspostaviti komunikacijsku strategiju).
- » Osigurati javni prostor za glasove progresivnih/liberalnih vjernica i vjernika.
- » Razmjenjivati informacije, primjere dobre prakse i naučene lekcije.

I SLUČAJ HRVATSKA

U Republici Hrvatskoj, sekularnoj državi sa snažnim političkim utjecajem Katoličke crkve, organizacije civilnog društva koje promiču agendu „zaštite života, obitelji i religijske slobode“ započinju javno i politički vidljivije djelovati prilikom pokušaja uvođenja školskog programa seksualne edukacije 2006. godine. Tada je udruga Glas roditelja za djecu (GROZD) zagovarala svoj apstinencijski program, utemeljen na katoličkim shvaćanjima pitanja seksualnosti, seksualnog zdravlja, obitelji i rodni uloga. Dok su mnoge feminističke, LGBTI i ljudsko-pravaške organizacije snažno kritizirale program, navodeći da sadrži netočne i diskriminirajuće informacije te da je u neskladu s hrvatskim zakonodavstvom i međunarodnim instrumentima zaštite ljudskih prava, GROZD je svoju argumentaciju fokusirao na pitanje roditeljskih prava na obrazovanje svoje djece u skladu s „hrvatskim vrijednosnim sistemom“, zatvarajući tako pitanje seksualnosti u okvir tradicionalnih hetero-kulturnih vrijednosti.

U posljednjih nekoliko godina u Hrvatskoj se povećao broj grupa i inicijativa koje provode lokalnu varijantu vatikanske političke agende osporavanja seksualnih i reproduktivnih prava. Uz povećanu brojnost, te organizacije značajno su poboljšale i svoje sposobnosti mobilizacije, umrežavanja i lobiranja. Strategije njihovog djelovanja nastoje prikazati pojedina prava građanki i građana Republike Hrvatske (kao što su pravo na informaciju i obrazovanje o seksualnosti i rodnoj ravnopravnosti, pravo na bračnu jednakost, pravo na slobodne i autonomne odluke o vlastitom tijelu i reproduktivnom životu) kao pitanja izbora koji je opravdan „slobodom religijskog uvjerenja“, a oko kojih potom kreiraju diskurs kulturnog i ideološkog sukoba i duboke podijeljenosti hrvatskog društva. Te grupacije tako aktivno rade na sprječavanju uvođenja programa zdravstvenog/seksualnog odgoja i obrazovanja te građanskog odgoja i obrazovanja u škole, kao što i pokušavaju ograničiti i osporiti pravo na legalni prekid trudnoće, dok su 2013. godine uspjele putem referenduma u Ustav Republike Hrvatske uvrstiti diskriminatornu odrednicu braka kao zajednice muškarca i žene.

Upotreba demokratskog alata građanskog referenduma, kao i podnošenje Ustavne tužbe te upućivanje na proceduralne pogreške prilikom uvođenja programa školske seksualne edukacije svjedoče o taktičkom širenju i promjeni mehanizama kojima neokonzervativne organizacije i inicijative nastoje ostvariti svoje ciljeve. Također, kao i drugdje u Europi, i „hrvatski branitelji života, obitelji i religijske slobode“ u svojim argumentacijskim diskursima započeli su preuzimati koncept ljudskih prava, sa selektivnim naglaskom na tradicionalne, katoličke vrijednosti, dok za svoja mobilizacijska i zagovaračka djelovanja sve više koriste *online* peticije i društvene mreže³¹. Uz pokretanje građanskih inicijativa, ove grupacije svoje ideje zagovaraju i kroz programe političke stranke HRAST-Pokret za uspješnu Hrvatsku, koja se zalaže za zakonsku zabranu pobačaja i medicinski potpomognute oplodnje, a djeluju i kroz grupu političkih stranaka pod nazivom Savez za Hrvatsku.

Okosnicu neokonzervativne agende suprotstavljanja seksualnim i reproduktivnim pravima u Hrvatskoj čini manja skupina dobro umreženih osoba, pripadnika i pripadnica nekoliko obitelji koje su povezane prijateljskim i poslovnim vezama te djeluju putem desetak „građanskih“ organizacija i inicijativa³². Neki od glavnih aktera vode i uspješne poslovne tvrtke, što uvelike doprinosi financijskim sredstvima njihovih javnih i političkih aktivnosti, a za koje tvrde da su omogućene pri-

³¹ Inicijativa „U ime obitelji“ pokrenula je i informativni web-portal (narod.hr) za daljnju popularizaciju svojih ideja.

³² Grafički prikaz ove mreže, stvoren za potrebe kampanje „Građani glasaju PROTIV“ (u odnosu na referendumsko pitanje „Jeste li za to da se u Ustav Republike Hrvatske unese odredba po kojoj je brak životna zajednica žene i muškarca?“), dostupan je na http://glasajprotiv.com/wp-content/uploads/2013/11/octopus_dei01.swf.

vatnim donacijama. Dok financijska podrška ovih grupa i inicijativa ostaje netransparentna, očita je mobilizacijska i logistička podrška koju im pruža sam vrh hijerarhije Katoličke crkve u Hrvatskoj. Tako su prilikom prikupljanja potpisa za raspisivanje referenduma o ustavnoj definiciji braka uspjeli angažirati oko 6000 volontera i volonterki, postaviti više od 2000 mjesta za prikupljanje potpisa te provesti široku kampanju u koju se aktivno uključio i zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić otvorenim pozivom vjernicima i vjericama da izađu na referendum i glasaju ZA (brak kao zajednicu muškarca i žene).

Poimence, istaknuti akteri sprječavanja ostvarivanja seksualnih i reproduktivnih prava u Republici Hrvatskoj su obitelji Živković, Markić, Ilčić, Ćurlin i Planinić, te Vice Batarelo i Stjepan Bartulica. Marijo i Darka Živković već dugi niz godina promiču katoličko viđenje obiteljskog života te od 1987. godine vode organizaciju Obiteljski centar, a i članovi su Papinskog vijeća za obitelj. Od njihovo šestero djece, njih dvoje, Mario Živković i Željka Markić, oboje liječničke struke, nastavljaju njihov društveni angažman u zaštiti tradicionalne hrvatske obitelji. Željka Markić, voditeljica inicijative „U ime obitelji“, također je pokretačica udruge Marijini obroci Hrvatska, bliska suradnica udruge Obiteljsko obogaćivanje³³, bivša potpredsjednica udruge GROZD te bivša predsjednica političke stranke HRAST. Uza sve to, vlasnica je i dvije tvrtke sličnog naziva: Sermon i SermonCRO. Sermon je tvrtka koja se bavi prevođenjem i za koju je do nedavno kao prokuristica radila Maria del Carmen Calvo del Valle, španjolska državljanka koja je izjavila da je u Hrvatsku došla s misijom osnaživanja organizacije Opus Dei. Druga tvrtka, SermonCRO djeluje regionalno i bavi se kliničkim ispitivanjima lijekova. Prema službenim stranicama ove tvrtke jedan od njenih sponzora je i TEVA Pharmaceutical Industries, tvrtka koja između ostalog proizvodi sredstva za kontracepciju. Njen brat, Mario Živković, također je u početku bio aktivan u inicijativi „U ime obitelji“, dok se u kasnijoj fazi više nije medijski pojavljivao. On također uspješno vodi nekoliko tvrtki, između ostalog i podružnicu jedne farmaceutske tvrtke, a iz financijskih izvještaja jedne njegove tvrtke vidljivo je da donira sestriću drugu Marijini obroci.

Ladislav Ilčić i njegova sestra Kristina Pavlović još su 1996. godine počeli s provedbom apstinencijskog programa seksualne edukacije TeenStar (izvorno razvijenog u SAD) u hrvatskim školama, da bi deset godina kasnije osnovali već spomenutu udruhu GROZD koja za cilj ima promicanje „temeljnih obiteljskih vrijednosti“. Ladislav Ilčić je i predsjednik stranke HRAST te član lokalnog gradskog vijeća grada Varaždina, a oboje su aktivni u inicijativama protiv bračne jednakosti i dostupnosti pobačaja. Druga sestra Ladislava Ilčića jest liječnica Marija Ćurlin, predsjednica udruge Centar za prirodno planiranje obitelji te članica iste političke stranke koju predsjedava njen brat, a sa suprugom je aktivna i u udruzi Marijini obroci. Kao „nezavisna“ stručnjakinja, Marija Ćurlin bila je angažirana i na izradi programa zdravstvenog/seksualnog odgoja koji je u ime udruge GROZD promicao Ladislav Ilčić. Krešimir Planinić, osobni prijatelj obitelji Markić i Ćurlin, odvjetnik je koji zastupa interese udruge GROZD i inicijative „U ime obitelji“. Također je i suosnivač i član upravnog odbora udruge Marijini obroci, kojoj predsjedava njegova supruga Renata, a koja je registrirana na istoj adresi kao i tvrtka Željke Markić, Sermon.

³³ Udruga Obiteljsko obogaćivanje provodi edukacijske programe organizacije International Federation for Family Development, koja ima savjetodavni status pri Ekonomskom i socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda, ali je usko povezana i s organizacijom Opus Dei.

Stjepo Bartulica, povratnik u Hrvatsku iz SAD-a, po vlastitom priznanju član organizacije Opus Dei, istovremeno je i povjerenik za vjerske zajednice u Uredu Predsjednika Republike Hrvatske. Svoj „građanski“ angažman započinje 2009. godine osnivanjem udruge Centar za obnovu kulture s ciljem „promicanja dostojanstva svake ljudske osobe“ i s težištem rada na „području odgoja i obrazovanja mladih“. U tu svrhu, 2013. i 2014. godine u nekoliko hrvatskih gradova organizira seriju javnih nastupa Judith Reisman, kontroverzne autorice iz SAD-a, koja između ostalog zagovara apstinencijske programe seksualne edukacije. U svojim nastupima Judith Reisman je hrvatskoj javnosti odaslala „uznemirujuće“ poruke o pogubnosti seksualnog/zdravstvenog odgoja u školama te proglasila uvedeni kurikulum „produktom zločinačkog homoseksualno-pedofilskog rada Alfreda Kinseya“.

Uz Judith Reisman, Stjepo Bartulica u Hrvatsku je doveo i Lilu Rose, ekstremnu *antichoice* aktivistkinju iz SAD-a, koja je izjavila da je došla da „pridonese stvaranju jačeg *prolife* pokreta“ te da su potrebne „promjene u zakonodavstvu i ograničavanje abortusa“. Također, u sklopu „ljetnih škola za mlade“ u Hrvatskoj su gostovali i istaknuti akteri europske neokonzervativne agende, poput Sophie Kuby i Rogera Kiske. Sve te aktivnosti Stjepo Bartulica organizirao je zajedno s još jednim pripadnikom hrvatske dijasporne, Vicom Johnom Batarelom, koji je u Hrvatsku došao iz Australije. Zajednički su, u sklopu inicijative pod nazivom „I ja sam bio embrij“, pokrenuli i potpisivanje peticije usmjerene na zabranu abortusa i osporavanje Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji. Vice John Batarelo inače je predsjednik udruge Vigilare, kao i predstojnik Ureda za pastoral obitelji Zagrebačke nadbiskupije te vanjski član saborskog Odbora za dijasporu, a zajedno sa Željkom Markić aktivan je i u udruzi Obiteljsko obogaćivanje.

U vrijeme završavanja pisanja ovog izvještaja, krajem rujna 2014. godine, bilježimo dva događaja koja upućuju na načine kojima neokonzervativne grupacije u Hrvatskoj pokušavaju povećati pristupnost političkoj moći. Tako je spomenuta stranka HRAST potpisala sporazum o prijeizbornoj i postizbornoj koaliciji sa Hrvatskom demokratskom zajednicom, trenutno vodećom političkom strankom sa 25% potpore izbornog tijela. Uz to, inicijativa „U ime obitelji“ započela je s prikupljanjem potpisa za provođenje još jednog građanskog referenduma. Ovoga puta radi se o zahtjevu za promjenom izbornog sustava i uvođenjem preferencijalnog glasanja.

POPIS KONZULTIRANIH DIONIKA

- » Bruno Selun, European Parliament's Intergroup on LGBT Rights
- » Florin Buhuceanu, Euroregional Center for Public Initiatives
- » Fulata L. Moyo, World Council of Churches
- » Gita Sahgal, Center for Secular Space
- » Janna Kodde, sgpNEE, Netherlands
- » Marta Szostak & Irina Costache, ASTRA - Central and Eastern European Women's Network for Sexual and Reproductive Health and Rights
- » Neil Datta, European Parliamentary Forum on Population and Development
- » Nigel Warner, ILGA-Europe/Council of Europe
- » Pierre-Arnaud Perrouy, European Humanist Federation

LITERATURA I IZVORI INFORMACIJA

- Allen, J. L., 2005. *Opus Dei – The Truth about its Rituals, Secrets and Power*. Penguin Books.
- Balchin, C., 2011. *Towards a Future without Fundamentalisms: Analyzing Religious Fundamentalist Strategies and Feminist Responses*. Toronto: Association For Women's Rights in Development (AWID).
- Catholics for a Free Choice, 2003. *Preserving Power and Privilege: The Vatican's Agenda in the European Union*. Washington, DC: Catholics for a Free Choice.
- Catholics for Choice, 2008. *Religion and Politics in the New Europe*. Washington, DC: Catholics for a Free Choice.
- Christian Concern, 2014. *Call for Action - Zuber Report at the European Parliament*. Dostupno na <http://www.christianconcern.com/call-for-action-zuber-report-at-the-european-parliament-0> (Pristupljeno 20.9.2014.).
- Concordat Watch, 2012. *Vatican starts using powerful new European petition procedure*. Dostupno na <http://www.concordatwatch.eu/kb-38057.834> (Pristupljeno 20.8.2014.).
- Cvrtila, M., 2014. *Vedran Mornar: Djecu bih slao u školu već sa šest godina*. Dostupno na <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/251671/Default.aspx> (Pristupljeno 24.10.2014.).
- Datta, N., 2013. *Keeping it All in the Family - Europe's Antichoice Movement*. *Conscience* 34 (2): 22-27.
- Ebels, P., 2012. *Anti-gay lobby in Brussels linked to US neocons*. Dostupno na <http://euobserver.com/lgbti/116769> (Pristupljeno 17.8.2014.).
- European Parliamentary Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, 2014. *Report on the EU Road map against homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity*. Dostupno na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2014-0009+0+DOC+XML+V0//EN> (Pristupljeno 10.9.2014.).
- European Parliamentary Committee on Women's Rights and Gender Equality, 2013. *Report on Sexual and Reproductive Health and Rights*. Dostupno na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0426+0+DOC+XML+V0//EN> (Pristupljeno 18.9.2014.).
- European Parliamentary Committee on Women's Rights and Gender Equality, 2014. *Report on Equality between Women and Men in the European Union-2012*. Dostupno na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2014-0073+0+DOC+XML+V0//EN#title2> (Pristupljeno 22.7.2014.).
- European Parliamentary Forum on Population and Development, 2013. *Behind the European Citizen's Initiative „One of Us“*. Dostupno na <http://goo.gl/q0jo8Z> (Pristupljeno 28.8.2014.).
- European Parliamentary Forum on Population and Development, 2014. *EPF Analysis of EP 2014 Election Results*. Dostupno na <http://origin.library.constantcontact.com/download/get/file/1109364104162-792/EPF+Analisis.pdf> (Pristupljeno 19.8.2014.).

European Parliament's Intergroup on LGBT Rights, 2013. *European Parliament rejects resolution on sexual and reproductive health rights*. Dostupno na <http://www.lgbt-ep.eu/press-releases/european-parliament-rejects-resolution-on-sexual-and-reproductive-health-rights/> (Pristupljeno 16.9.2014.).

Europska komisija, 2014. *Komunikacija Komisije o europskoj građanskoj inicijativi „One of us“*. Dostupno na <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/HR/1-2014-355-HR-F1-1.Pdf> (Pristupljeno 28.8.2014.).

Feder, J. L., 2014. *The Rise Of Europe's Religious Right*. Dostupno na <http://www.buzzfeed.com/lesterfeder/the-rise-of-europes-religious-right#3qfbd1w> (Pristupljeno 20.8.2014.).

Hodžić, A., 2013. *The Constitutional Court Stops Sex Education in Croatia*. Dostupno na <http://www.vidc.org/index.php?id=1889> (Pristupljeno 27.8.2014.).

Hudelist, D., 2014. *Novi konzervativizam u Hrvatskoj: usvajanje načela pokreta*. Dostupno na <http://www.darkohudelist.eu/det.php?id=34> (Pristupljeno 19.10.2014.).

International Parents Forum, 2013. *Yalta Memorandum on the Protection of Family, Fatherhood, Motherhood and Morals*. Dostupno na <http://en.familypolicy.ru/read/263> (Pristupljeno 17.7.2014.).

Kiska, R., 2011. The Threat to Religious Liberties and the European Institutions. *Sfera Politicii* 19(7): 3–12.

Kugler, G., (ured.), 2014. *Report on Intolerance and Discrimination against Christians in Europe - 2013*. Dostupno na <http://goo.gl/yXa8VY> (Pristupljeno 8.7.2014.).

Kuhar, R., 2014. Playing with science: Sexual citizenship and the Roman Catholic Church counter-narratives in Slovenia and Croatia. *Women's Studies International Forum*. Dostupno na <http://dx.doi.org/10.1016/j.wsif.2014.07.005> (Pristupljeno 2.10.2014.)

Marschütz, G., 2014. Rod-trojanski konj? Teološke napomene uz nedavnu raspravu o rodu na katoličkom području. *Nova prisutnost* 12(2): 181-203.

Narod.hr, 2014. *Snazno se protivimo novo izglasanom Zakonu o životnom partnerstvu jer je donesen na ideološki, diskriminacijski, prevarantski i podmukli način*. Dostupno na <http://narod.hr/hrvatska/snazno-se-protivimo-novoizglasanom-zakonu-o-zivotnom-partnerstvu-je-je-donesen-na-ideoloski-diskriminacijski-prevarantski-podmukli-nacin/> (Pristupljeno 18.7.2014.).

Nielsen, N., 2014. *MEP receives 41,000 emails against gay rights*. Dostupno na <http://euobserver.com/justice/123001> (Pristupljeno 20.8.2014.).

Observatory on Intolerance and Discrimination against Christians in Europe, 2011. *Religion in Society*. Dostupno na <http://goo.gl/XWpaSi> (Pristupljeno 8.7.2014.).

One of Us, 2014. *European Federation „One of Us“ for Life and Human Dignity*. Dostupno na <http://www.oneofus.eu/european-federation-one-of-us-for-life-and-human-dignity-historical-step-for-the-defense-of-the-life-in-europe/> (Pristupljeno 3.10.2014.).

Paternotte, D., 2014. *Christian Trouble: The Catholic Church and the Subversion of Gender*. Dostupno na <http://councilforeuropeanstudies.org/critcom/christian-trouble-the-catholic-church-and-the-subversion-of-gender/> (Pristupljeno 16.6.2014.).

Pontifical Council for the Laity, 2012. *Pro-life movements in Europe. An important initiative*. Dostupno na <http://www.laici.va/content/laici/en/media/notizie/movimenti-per-la-vita.html> (Pristupljeno 20.9.2014.).

Portal Hrvatskog kulturnog vijeća, 2013. *Potporna 80 organizacija za ljudska prava ustavotvornom referendumu u Hrvatskoj*. Dostupno na <http://www.hkv.hr/vijesti/hrvatska/16414-potporna-80-organizacija-za-ljudska-prava-ustavotvornom-referendumu-u-hrvatskoj.html> (Pristupljeno 20.8.2014.).

Ratzinger, J., 2002. *Doktrinalna nota o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje Katolika u političkom životu*. Dostupno na http://obitelj.hbk.hr/datoteke/doktrinalna_nota.pdf (Pristupljeno 18.7.2014.).

Ratzinger, J., 2003. *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola*. Dostupno na <http://www.katolik.hr/crkvamnu/dokumentimnu/454-promiljanja-u-svezi-sa-zakonskim-prijedlozima-o-priznavanju-zajednica-osoba-istoga-spola/> (Pristupljeno 18.7.2014.).

Ravindran, S., 2011. *Repoliticizing sexual and reproductive health and rights: Report of a global meeting, Langkawi, Malaysia, 3-6 August 2010*. The Reproductive Health Matters i Asian-Pacific Resource & Research Centre for Women.

Špoljar, M., 2014. *Koji su stvarni dometi Mirele Holy i njezina OraH-a*. Dostupno na <http://www.vecernji.hr/hrvatska/drukciji-su-holy-je-iskrena-i-nece-se-ispuhati-do-izbora-963561> (Pristupljeno 3.10.2014.).

The Christian Institute, 2013. *Christian registrar loses European court case*. Dostupno na <http://www.christian.org.uk/news/christian-registrar-loses-european-court-case/> (Pristupljeno 2.10.2014.).

Urquhart, G., 1997. *The Vatican and Family Politics*. Washington, DC: Catholics for a Free Choice.

Van Lancker, A., 2010. *Where will Sexual and Reproductive Health and Rights be anchored after 2014? – A European Perspective*. Dostupno na http://ec.europa.eu/health/eu_world/docs/ev_20110216_rd01_en.pdf (Pristupljeno 19.8.2014.).

Von Krempach, J.C., 2014. *One of Us: Complaint by Citizens' Committee Brings EU Institutions into Embarrassing Situation*. Dostupno na <http://www.turtlebayandbeyond.org/2014/abortion/one-of-us-complaint-by-citizens-committee-brings-eu-institutions-into-embarrassing-situation/> (Pristupljeno 2.10.2014.).